

Knihovna a čítárna vojenských zátiší v službách vojenské mravní výchovy.

(Dokončení.)

IV.

Tisk je svědomí národa. Denní politický tisk je nejen svědomím národa, ale i jeho srdcem. Všeobecně mluvíme o denním politickém tisku jako o velmoci. A ne neprávem! Vždyť síla denního politického tisku je tak veliká, že je proti němu kdokoli bez moci, nebrání-li se mu a neodráží-li jeho útoky opět tištěnou literou.

O významu a úkolu denního tisku a časopiseckého tisku vůbec panují ve vojenských kruzích nestejně názory. Kniha není námi považována za tak silné a průbojné ideové aktivum, jako je považován denní a periodický tisk. Mnozí příslušníci našich kruhů jsou přesvědčeni, že různé časopisy s tendencemi antimilitaristickými nebo socialisticky doleva pošinutými nepatří vojákovi do rukou. Vidí v nich jistě právem nepřátele branné idey. Ale tu je třeba podotknouti, že za nepřátele musíme považovati jen ten tisk, který pracuje zřejmě proti existenci státu, proti branné přípravě a proti státnímu zřízení vůbec. Takový tisk nedávejme vojínovi do rukou. Bylo by však mylné, kdybychom se domnívali, že vojíní takových časo-

pisů nečtou. Právě naopak! Zakázané vábí, byť i čtenář nebyl straníkem destruktivní strany. Víme dobře všichni, že vojíní takové časopisy čtou, a tu nezbývá nic jiného, než tuto destruktivní, negativní, často tajnou četbu paralyzovati tiskem stojícím na podkladě státu a dávajícím státu vše nebo aspoň minimum toho, čeho potřebuje.

Tedy úkol vojenské čítárny bude především obranný, jak ve smyslu branné idey, tak i v smyslu státním.

A proto se nebojme politiky na vojně a popřejme jí v zátíši tolik místa, kolik jí popřává státní moc v státě. Vojenská čítárna nechť je obdobou veřejných čítáren a proto musí v ní býti vyloženy denní politické listy všech stran, které uznávají republiku.

Náš voják, když nastupuje do činné služby, je nejčastěji orientován již určitým politickým směrem, ba někdy jest již i vyhraněným straníkem. Jeho přesvědčení nebývá uvědomělé. Nejčastěji mechanicky přejímá politické přesvědčení svého otce, své rodiny nebo svých spolubližních, s nimiž pracuje. Proto jeho politické přesvědčení není hodnotné a uvědomělé. Bývá povrchní. Jeho síla a směr závisí na charakteru mladého muže a na poměrech, v nichž žije. Mládí, nepříznivé sociální poměry radikalizují mladou duši. Leč tento radikalismus není nebezpečný, ba naopak bývá v pozdějších letech plodný, neboť zúrodňuje vnímavou a mladou duši a přivádí ji po krisích duševních, myšlenkových přemetů a utopií k tvořivé a rozumové politické práci.

Jinoch radikálně orientovaný, který až do nastoupení do činné vojenské služby nečetl jiných politických deníků mimo deník destruktivní strany, jež čte otec, nepřichází do vojenského prostředí právě s radostí. Již sama vojenská služba působí na jeho myšlenky tak, že se stává ještě oddanějším destruktivním heslům. Vojín ví, že politický list, který četl doma, v kasárnách není, ale je překvapen, vidí-li a může-li čísti politické časopisy jiných stran. Neustálým čtením a přemýšlením o polemikách, počnou se v mladé, chápavé duši objevovati s počátku sice znenáhla, ale později silněji a vědoměji kritické hlasy a pochybnosti o správné cestě radikálních živlů a mladý rozum srovnává a usuzuje klidněji a rozvážněji. Tak nastává pomalé, ale jisté vyrovnání protiv. Vojín čte denní listy stran stavovsky, majetkově a konfesionálně orientovaných a stran zastávajících se sociálně slabších. Poznává různé programy a stanoviska a vidí, že jsou příznivý i jemu nebo aspoň státu. Tak se učí politické toleranci a podléhá vlivu politické výchovy.

Na vojně se politiky nebojme, dokud ji vojíní nerealizují a dokud jen politicky myslí. Naši lidé jsou vždy politicky orientováni, jde jen o to, aby to bylo vždy k prospěchu státu a aby tato orientace branné myšlenky a státu prospívala. Ovšem jsou i politické strany, které bona fide ve vojenském zřízení spatřují militarismus, leč jejich příslušník, který pobyl 18 měsíců v kasárnách, myslí po odchodu z činné služby jinak než vojenského života neznalý a příliš pacificky orientovaný a zanícený redaktor.

Dalším úkolem vojenské čítárny bude, aby námluva vychovala politicky zdravě myslící občany.

To značí převychovati jejich politické stranictví a prozářiti je vnitřní silou poctivosti a mravnosti. Toho je nám v našem životě velmi potřebí. Dosáhneme-li toho, aby národ byl politicky poctivý a mravný, dáme tím naší přepolitizované společnosti nový politický život, život radostný a tvořivý. Místo politických chvastalů vychováme státu rozvážné politické občany, místo romantických snilků rozumné straníky a místo lidí s politikou kupčících budeme míti jednotlivce, jimž bude politika prostředkem, který vede stát k mravnosti, k rozkvětu a k blahobytu.

Tedy musíme vojáka naučiti politicky myslet a uvažovat! A to je veliký cíl.

Důležitým úkolem denního politického listu jest, aby vznítíl a rozzehł v srdci čtenářově cit a lásku k rodné hroudě, k státu. Denní politický tisk přináší různé referáty z politického a národního života, různé výroky a řeči vedoucích státníků, probírá a rozvádí myšlenky, problémy státu a národů a referuje o všech významných národních a státních událostech vždy tak, že vzbuzuje a zapaluje v mladém srdci oheň citu k státu a k národu. Dobrý a zdravě myslící vojin bude schopen rozlišovati dobré a méně dobré. Tak poctivý tisk vojiny národně méně zanícené nebo i chladné naučí větší lásce k vlasti, k rodné hroudě a nacionálně přemrštěné naučí národní snášenlivosti a pravé lásce k vlasti. Přepjatý nacionalismus ohrožuje více stát než neuvědomělý radikalismus. Nacionalismus tolerantní je mravní povinností každého a je živou vodou států.

Neméně čestným úkolem vojenské čítárny bude, aby vychovala politicky naše občany. Jen politicky uvědomělý občan je si vědom své státní svobody a jen takový občan dovede oceniti skutečnost, že je příslušníkem svobodného státu. Toto vědomí je velmi cenné pro občana ve zbraní. Vždyť vojin v dobách ochrany státu ví, proč bojuje a ví, proč chrání stát proti nepříteli. Takový vojin považuje to za důstojnost, že je vojákem státu a toto vědomí je v dobách války to, co oduševňuje masy a co modeluje charakter národa a činí jej hodným, aby projevoval vojenské ctnosti.

„Náš lid má silný politický temperament, ale schází mu a nám všem důkladnější politické vzdělání. To je vina nás inteligentů!“ napsal před válkou president republiky a myslím, že i dnes můžeme těchto slov použití k hodnocení situace.

Náš voják dosud politicky nemyslí a ani občan, a to proto, že politiku vede bez ohledu na své svědomí. Politika je mu sociální otázkou a nebo výstižněji říkajíc; otázkou prospěchu jednotlivce nebo prospěchu celých stavovských skupin a tříd.

Připouštíme, že některé naše politické denní listy nezaručují politickou výchovu; leč jsou u nás přece denní politické listy, které svým obsahem nás opravňují, abychom jim důvěřovali a abychom na ně spoléhali.

Probravše těchto několik otázek, ptáme se, jakými politickými časopisy jsou naše vojenské čítárny vybaveny? Odpověď na tuto otázku bude ne právě příznivá. Bojíme se politiky jako čert kříže a říkáme si, že politika do armády nepatří. Ano, nepatří! V armádě nesmíme politizovat, ale voják musí politicky myslet. Nebude-li politicky myslet, ztratí ideál státu a zahyneme. Proto, že se politiky bo-

jíme, jsou v mnohých vojenských čítárnách jeden, nejvýše dva politické časopisy, politické deníky a to politicky bezbarvé. To je vše. Jinde jsem pozoroval, že vojenská čítárna je výrazem politického přesvědčení velitele nebo správce zátiší. V jedné čítárně jsem viděl politické deníky a týdeníky výhradně jedné a téže politické strany. Od ostatních politických stran — a máme jich přece tak mnoho(!) — nebyl tam ani jeden časopis. Znal jsem velitele dobře a znal jsem i jeho politickou sympatii a ta se projevovala i ve výběru časopisů. Byly to časopisy politického středu. Od stran orientace pravé nebo i levé nebyl tam ani jeden časopis. A pozoroval jsem, že politické deníky zůstávaly netknuty a četli je jen gážisté. Mužstvo se o časopisy nezajímalo.

Rovněž tak se to má i s německými časopisy. V čítárnách je vyložena „Prager Presse“, tedy časopis ministerstva zahraničních věcí. To vojíní německé národnosti vědí. Proto si předplácejí časopisy ze svého rodného kraje a často i časopisy silně protistátní. Tak jsou neustále spojeni se svým předvojenským okolím. A máme dost německých politických denních časopisů, které by mohly býti ve vojenských čítárnách. Kdyby tam byly, vykonaly by též práci a úkol, o němž jsme hovořili.

Ještě ožehavější je to s politickými časopisy slovenskými. V našich čítárnách je nejvýše jeden slovenský časopis, a to dosti vysoké úrovně. Mnoho a mnoho slovenských vojínů jej nemůže čísti pro obsah. A je přece několik slovenských časopisů, tak populárně psaných, že se až podivujeme, proč nejsou v našich vojenských čítárnách. Známe slovenské deníky, jež by jistě četl kádr slovenských vojáků, kdyby byly v čítárnách. A právě vojiny-Slováky musíme vychovávat čtením politických časopisů, neboť jim ještě dnes je politika „panským huncútvem“.

Slovenský člověk nemyslí na politiku po celý čas svého života. Zaměstnává se jí jen v čas voleb a to musí býti ze svého politického dolce far niente vyburcován. Poslouchá politické řeči, které, mají-li jej chytнути, musí býti zahroceny sociálně a čistě lokálně, a on odevzdává hlas té straně, která více slibuje a která hovoří úplně jeho lokálním patriotismu. Lokální patriotismus slovenského člověka je dnes tak vypjat, že sedlákoví je cizincem a „přivandrovalcem“ i Slovák, který se do dědiny přestěhoval nebo přišel ze sousední dědiny, třeba 10 minut vzdálené. Protože lid nemá politického přesvědčení, proto žije a potácí se Slovensko v takové politické bídě.

Na slovenské poměry a na celostátní poměry vůbec lze aplikovati tato slova presidenta-Osvoboditele: „Často člověk, který hledá přesvědčení, se unaví a nemá potom síly a odvahy dopracovati se přesvědčení a z únavy se stává lhostejným. Lidé lhostejní jsou největšími nepřáteli myšlení a lidského pokroku vůbec.“

Doporučoval jsem doposud, aby politické časopisy a deníky zaujímaly důležité místo ve vojenských čítárnách. Naskytá se však i druhá otázka, zda nebudou politické deníky podporovati protí-armádní sklony našich občanů a zda budou vojiny poutati k branné myšlence. Netřeba u nás mítí obav, volíme-li časopisy takové, které jsou si vědomy své velké odpovědnosti. Takové deníky nám jen pro-

spějí. Vždyť dnes již branná myšlenka má i u opravdových pacifistů své přátele a náš politický tisk v poslední době upouští od neplodného negativismu a kloní se kriticky k nutnosti světa. Nežijeme sice v nejlepších poměrech. Jsme doposud svědky, že jistý náš tisk nestojí na té úrovni, jako tisk západních demokracií. Nedivme se však a nemůže to ani býti jinak, neboť náš důstojník a inteligence zanícená pro obranu státu nedávají své publicistické schopnosti do služeb deního tisku. Zde se nám naskytá velké pole, na němž můžeme pracovati nepřímou, ale přece vědomě k prospěchu armády. Důstojník a voják nesmí sice vésti politiku, ale musí politicky myslit a ideálem mu musí býti blaho státu. To jest jeho politika a to je politika i našich dobrých politických stran.

Denní politický tisk však není jen vychovatelem a nepodporuje jen mravní výchovu ve vojsku. On jest i pojítkem spojujícím život kasárenský s prostředím a s ovzduším rodných krajů našich vojáků. Přináší lokální zprávy, referuje o sportovních a uměleckých událostech, o neštěstích a o počínech, o uměleckých a komunálních událostech. Takové zprávy vojína zajímají a to živě. A zde přicházím již k dalšímu požadavku vojenských čítáren. Je na čase, aby v každé vojenské čítárně bylo několik místních časopisů kraje, z něhož se doplňuje pluk. Vojín by v této pozornosti spatřovali projev péče a projev zájmů a jistě by to blahovolně uznávali. Ovšem žurnalistika místní není vždy nejlepší úrovně. Je příliš hašteřivá a kocourkovská. Ale je v ní přece kus domova. Její někdy prudce nevinný nacionalismus a lokální patriotismus nemůže poškoditi dobrou věc. Ovšem výběru místních časopisů musili bychom věnovati již větší péči, neboť tyto časopisy nemají vždy pevnou politickou páteř a podléhají vlivům různých jednotlivců. Ale vonné kouzlo domova vykonávalo by vždy vzorně své poslání v našich vojenských čítárnách.

Abyste vojín poznali i kraj, v němž jsou jejich posádky, je potřebí, aby ve vojenských čítárnách byly vyloženy i místní deníky a krajinské týdeníky.

Tím jsme vyčerpali možnosti, které nám mohou poskytovat politické deníky. A opakují: nemějme obav před nimi! Nebojme se socialismu, ale obávejme se nemravně chápaného nacionalismu, neboť především on je v našich poměrech schopen buditi nesoulad a třenice a může působiti krise. Socialismus masarykovsky chápaný naopak sbližuje bližního s bližním. Že je socialismus schopen i vlastenectví, toho důkazem byla světová válka a náš zahraniční a domácí odboj.

Přistupme však k velmi důležité otázce, k velmi důležitému problému, který může učiniti z vojny skutečnou pokračovací školu života. Život je věc praxe, věc zkušenosti a vojenská výchova po té stránce, že vojínům poskytne nepřímou praktické vzdělání, bude plniti svůj pravý úkol. Nepřejme si, abychom měli vojína učeného nebo příliš inteligentního, ale učíme si zásadou, aby si každý člověk, který prošel vojenským ovzduším, přinášel, odcházeje z vojny do života, do své dílny, do své pracovny nová praktická poznání. A proto bude míti ve vojenských čítárnách velkou výchovnou úlohu a moc tisk odborný.

Až dodnes jsme neviděli, že by ve vojenské čítárně byly vloženy odborné časopisy. A přece máme vojíny krejčí, truhláře, zámečníky, strojníky, hodináře, typografy, kovodělníky, lučebníky, tkalce, obchodníky, obchodní příručí. A mezi těmito lidmi je velké množství těch, kteří, ačkoli se vyučili u dobrých mistrů, nepoznali za celou dobu svého učení a tovaryšení odborných časopisů svého řemesla. Čemu je naučil mistr, to je vše, co znají. Po vyučení ustrnou obyčejně na mrtvém bodě. Zde se otvírá vojenské výchově pole vskutku rozsáhlé a dodnes nedoceněné a námi nevyužité. Vojenská výchova má tu možnost vychovávat z řemeslníka, konajícího vojenskou službu, dokonalého odborníka, který po celý svůj život bude svému řemeslu jinak oddán, než jeho mistr, který mu odevzdal zkušenosti a znalosti, jak je převzal od svého mistra a jak je těžko poznával ze své zkušenosti. Odborný tisk je význačný výchovný činitel. Přináší novoty a podněty. Organisuje výrobu a produkci, referuje o vynálezech a pokrocích příslušného oboru a zajišťuje čtenáři-řemeslníku vývoj a stálý pokrok. Otvírá čtenáři nové horizonty. Ekonomisuje a zvětšuje jeho práci. Řemeslník, který čte odborný tisk, učí se technicky přemýšlet, počítat, uvažovat, což jej vede k racionalisování výroby. To přináší blahobyt. Nám je potřebí racionálně pracujících živnostníků, rolníků a dělníků, kteří by se vymaňovali z cechovního předsudku a zaostalosti a postavili by svá řemesla, svou práci na podklad moderní, na půdu pokroku.

To znamená i zvýšenou produktivnost, účelnost, pracovní odpovědnost, zlacnění výroby a tím i schopnost soutěže. Z toho ovšem k hospodářskému rozmachu jest jen krok.

Tedy ne učeného a inteligentního občana, ale dobré řemeslníky nechť nám vychovává vojenská čítárna. Tak přemůžeme nejen bídu hmotnou a hospodářskou, ale i bídu mravní, neboť řemeslník, rolník, dělník, který měl příležitost poznati na vojně odborný tisk, když se vrátí do svého občanského zaměstnání, předplatí si jistě odborný časopis a bude informovati i jiné spoluřemeslníky. Když se po letech, vzdělán odborně, osamostatní, bude jistě míti úspěchy.

Uvedu malý příklad: Znáám jednoho starého kováře, jehož syn, vyučený kovář, seznámil se na vojně s montérem-vojínem; ten mu ukázal odborný časopis, v němž se mladý kovář dočetl o stroji (kololisu), který nasazuje obruče na kola, aniž kovář musil obruč rozžhavit, kouti a silou a dlouhou prací na kolo vrážeti. Zatím co kovář rukou nasadí na kolo jednu obruč, strojem jich lze za tu dobu nasaditi asi deset bez velké námahy. To přinesl si mladý kovář z vojny a vedl velký boj se svým starým otcem, než stroj asi za 10.000 Kč zakoupili. Konečně to mladý provedl a začal pracovati k údivu celého města a za čtvrt roku měl stroj zaplacen. A to se stalo v městě vzdáleném od Prahy hodinu vlakem. Tak zracionalisoval syn výrobu a podnik otcův zkvétá. Předešel ostatní kováře města, což v dnešním životě znamená mnoho. Kdo nahradí čas a sílu rozumem, ten v soutěži vyhrává!

Proto vojenské čítárny, budou-li seznamovati vojíny-řemeslníky, obchodníky, dělníky s odborným tiskem, vykonají velmi zásluhnou práci. Podnítí touhu po odborném sebevzdělání a vychovají nám pokrokové řemeslníky. A to bude jedna z největších zásluh vojenské

osvětové výchovy a vojenské čítárny, neboť učiní z dílen našich řemeslníků malé továrny a tím pohrbí novověké naše řemeslnické cechovníctví.

Vojenské čítárny musí však vojínům poskytovat i rozptýlení a zábavu. K tomu účelu doporučuji, aby v nich byly i obrazové časopisy, časopisy humoristické a takové, které jsou obrázkovou kronikou týdne. Ty přinášejí osvěžení a jsou mnohým méně náruživým čtenářům náhradou za zprávy, jež registruje denní politický tisk. I obrázkové časopisy mohou podporovati brannou ideu a lásku k vojenskému zřízení tím, že otiskují obrazy z života vojenského. Leč naše obrázkové časopisy nevěnují mnoho zájmu armádě. Bude proto úkolem vlivných činitelů, aby časopisům dodávali časové fotografie z života armády.

Konečně se tážeme, zda do vojenských čítáren patří vědecké a literární revue a časopisy, určené čistě inteligenci, tedy tisk, předpokládající vyšší vzdělání. Odpovíme prozatím ne! Proto, že nemáme dost prostředků. Raději nechť získá celek: menšina — intelligence — požaduje-li takové časopisy — může je čísti ve veřejných, městských čítárnách.

Abý vojenské čítárny splnily svůj výchovný úkol, je záhodno, aby měly s dostatek místností. Dnes je nejčastěji prodejna a zátiší (čítárna a knihovna) v jedné místnosti. Tam není klidu, neboť u jednoho stolu sedí čtenáři, u druhého hrají vojíní v šachy, u klavíru sedí vojín a doprovází zpívající vojiny a do toho do všeho ještě hrmí amplion radiového přístroje. V takovém prostředí nelze čísti, nelze debatovati. Proto je nutné, aby vojenská zátiší měla čítárnu oddělenou od klubovny a od herny a pak se jistě stanou útulným prostředím.

Ke konci naší úvahy naskytá se otázka, jak budeme hraditi vydání, jež vzniknou vojenským zátiším objednávaním mnoha časopisů? Jsem přesvědčen, že úhrada je možná! Knihovny jsou dobře vybaveny, zátiší přežila své počáteční obchodní krise a při dnešní jejich dobré prosperitě lze si zajistiti prostředky na předplatné bez velkých obětí. Konečně je možno zavésti systém podpředplatitelů.

Úkol vojenské čítárny bude pak dokonale splněn a mravní výchova ve vojsku získá v ní velkého pracovníka, neboť dnes, kdy všem krátké služební doby věnujeme intensivně veškerý volný čas výcviku, bude nám vojenská čítárna nahrazovati hodiny přednášek. Její vliv bude trvalý, neboť to, co pro osvětu vykoná, bude cenné již proto, že to voják získal vlastním sebevzděláním.

V.

Zatím co čítárny účelně popularisují a spontánně podporují vývoj intelektu, vliv knihoven je niternější, hlubší, intimnější a jde do základů a kořenů. Kniha zasahuje oblasti duše a citu, otvírá nové horizonty poznání. Její vliv jako formy uměleckého díla působí na čtenáře intensivněji a mocněji než časopis. Kniha evokuje city, vzbuzuje myšlenky a úvahy, rozvíjí postupně ducha a vzrušuje, protože její forma přibližuje nás intimně na dosah krásy. Literatura kteréhokoli

druhu má v sobě vždy jistý druh etiky a kniha jako umělecké dílo poví nám vždy něco nového, něco vzácného.

Národ je slovo, literatura je jeho život. A právě literatura objevuje a odhaluje nové světy, uvádí nás do zcela jiných jiter, než jsou naše skutečná jitra, do zcela jiných dní, než jsou světa dni a napovídá nám a vysvětluje boží zjevení a odhaluje zdroje uměleckého poznání a zánícení.

Kniha je pokyn duše. Její slova opanují naše srdce, vzbudí v nás moře citu a „cit je základem všeho společenského řádu a tvoří postupně,“ jak říká Emerson, „každý druh náboženství.“ Cit nikdy nevymře, ale aby žil a aby kvétal, je potřebí, aby vlny krásných a zúrodňujících slov očišťovaly nás a ospravedlňovaly a tvořily v nás citovou kulturu, která žádá skromnou pokoru, oddanost k mravním zákonům srdce. Dobrá kniha je našim štěstím. Leč ne každému dává příležitost do rukou knihy poctivé a pravdivé, ne každý má možnost pohřížovati se do ušlechtilých knih, neboť běh života, vliv prostředí a možnost a příležitost ne s každým člověkem stejně smýšlejí. Je mnoho a mnoho lidí, ke kterým život je tak skoupý, tak zdržlivý a bezsoucivý, že se jim buď vůbec nikdy nebo jen zřídka v jejich životě dostane do rukou kniha spravedlivá. O co jsme chudší, o co jsme opuštěnější proti našim minulým bratrům z XV. a XVI. století, kterým život dal sice nemnoho knih, ale za to jednu knihu silnou, umělecky vyrovnanou a psanou slovy tak živými a úrodnými — bibli. Mnoho našich lidí nemá možnosti chutnati slova knih pravdivých, knih sladkých i bolestných, knih, jež duši a srdce zúrodňují novými poznáními a novými touhami. Naopak dnešní život a prostředí, v němž žijeme, zapomíná a hlouše mívá duchovní stránku a kniha dnešní, již bereme do rukou, nemá té etické síly a té vyrovnanosti citu. Kniha, již čte široká obec dnešních lidí, nehovoří k nim o cudné kráse lidské duše, o duši národa a o silné pokoře původcově. Její slova jsou hluchá, povrchní a etika díla, etika vět nemá daleko od pouličního prostředí.

A to je symptom naší doby, v níž jako by zájem širšího čtenářstva o dobrou knihu vůbec upadl. Vysoká cena knih jistě neblaze působí, že dobré knihy nejsou tak čteny, ale tato okolnost není právě tak vinna. Vždyť dnes najdeme literárního braku v každé domácnosti dost a dost a jest až nevysvětlitelné, že na takový druh literatury kdekdokdo peníze vynakládá a ji čte. Hovoříme o prudkém tempu života, o nedostatku času zastaviti se a vmýšleti se do sebe sama, ale tím vším neospravedlníme dnešní neschopnost výběru knih ušlechtilých a hodnotných, neboť příčiny jsou hlubší a trapnější. Je to ne prudké tempo života, ale nezdravé a neplodné tempo výchovy vůbec, je to ne boj o holý život a existenci, ale upřílišnění a lascivní nadvláda kultury těla nad kulturou ducha. V našem životě není harmonie, není v něm souladu a výkyv jeho je mocně obrácen do oblasti svalů. A skutečnost, když tělo vládne nad duchem, je nezdravá a právě tak zhoubná jako nadvláda ducha nad tělem.

I my jsme propadli poválečné horečce, té opilé psychose dneška, kdy pravdivost a kultura jako by se staly doménou jen nemnoha vyvolených. Intelektuál podlehl poslancovi, básník sportovci, dramatik

pisálkům revuálních skládaček, herec barovým artistkám a revuálním hercům a kouzlo hudby nahradil nám radiový přijímač.

Zchudli jsme velmi mnoho, jsme vskutku příliš ožebračeni.

A to jest jeden z prvních a velkých úkolů vojenské knihovny, aby pracovala na tomto úhoru a aby vedla vojíny k poznání, že dobrá kniha je zjevením božím.

Aby toho cíle vojenská knihovna dosáhla a aby pomáhala budovati v příslušnících národa nové hodnoty a tím i eticky působila, je potřebné dbáti pečlivého a uvědomělého výběru knih. Nezapomínejme, že na vojně žijí lidé rozličných tříd a vrstev, rozličného vzdělání, ale nemějme naopak při výběru knih zřetel na vojíny méně inteligentní. Kriteriem výběru buď nám vědomí, že umění působí na cit. Člověk citově založený porozumí vždy velkému dílu a bude právě tak zanícen naslouchaje Beethovenově IX. symfonii jako při čtení prostých ličení Babičky. Cit, cit a trpělivou pokoru, to žádá umění od čtenáře a posluchačů. A protože v každém člověku je trochu jiskry citu, neslevujme se svých požadavků, když nakupujeme knihy pro naše vojenské knihovny.

Je mnoho lidí, kteří před nastoupením do vojenské služby neměli dobrou a silnou knihu v rukou. Nepoznali kouzelnou sílu slov a skvělou a přece prostou stavbu vět řeči mateřské. Tím jim uniká to, co dělíme v národě s pokolení na pokolení, tím jim uniká duch národa, jak jej kultivovala století. A tito čtenáři rádi by sáhli po knihách zdravých, rádi by poznali kouzlo slov a jest jisté, že by se s radostí poddávali nepoznaným silám a pravdám. Pro takové osoby kniha z vojenské čítárny bude zjevením a objevem. Dbejme ovšem určitého vývoje a určitých schopností a systematického výběru. Vojín, který po prvé překročí práh vojenské knihovny, bude jistě bezradný a nebude vědět, jaké knihy si má vypůjčiti. Literatura mu bude neznámou oblastí. Zde ovšem se ukáže opět vliv knihovníkův anebo poddůstojníků, aspirantů, velitele roty a nižších důstojníků.

Proto je nutno méně sčtetlé vojíny upozorňovati na četbu a na přiměřený výběr, neboť kniha, jíž čtenář neporozuměl, může jej svým obsahem odraditi a stane-li se to několikrát, vojín knihu odloží a pobude čtenářského zájmu.

Proto musí býti četba knih podřízena metodickému systému. Musíme především vojína získati. K tomu nám bude sloužiti četba klasiků, ale jen takových, jejichž díla ještě dnes neztratila kouzla. Proto nedělejme z našich vojenských knihoven knihovny pro literární historiky nebo pro literárně vzdělané čtenáře, nýbrž mějme na mysli, že chceme i z toho nejprostšího příslušníka státu vychovati dychtivého a učelivého čtenáře.

Velký vliv bude mít rovněž literatura sociální, selská a historická a hlavně tato bude působiti na vlastenecký cit vojínův. Zobrazí mu dávné děje, dávnou minulost a přesvědčí jej o staré naší vojenské tradici. Na literaturu historickou bude navazovati literatura odboje. Doba světové války jest již našim vojínům dobou historickou, o níž vědí jen z doslechu. Literatura odboje bude jim vědomím síly národa a zdrojem poučení i hrdosti. Sílu a hrdost potřebujeme vštěpovati našemu vojínu.

Z krásné literatury volme díla, jimž voják porozumí a jež jsou z velké části většinou vojenských čtenářů pochopitelná. A taková je celá naše literatura a jest jen třeba vypracovati systém, podle něhož by voják během 18 měsíců přečetl za měsíc třeba jedinou knihu a tak za celou dobu služební 18 knih. Toto minimum by vojínovi, který se o četbu před vojnou mnoho nestaral, při didaktickém a metodickém výběru otevřelo oči. Vojín by začal na příklad Tylem, Chocholouškem nebo Sabinou, Třebízským, přešel by na Máchu, Němcovou, Nerudu, Pflagra-Moravského, přečetl by něco z Čecha, Háška, pak by se obrátil k sociálnímu románu, přečetl by Jirásků, Holečka, Novákovou a konečně i něco z moderní prózy. Vojínům německé národnosti by bylo záhodno půjčovati knihy našich domácích německých spisovatelů (Stiftera a jiných), neboť tato literatura je významná a je prozřetelná neskonale láskou k naší rodné hroudě, na níž společně žijeme po dlouhá století. Výběr takové četby by působil výchovně a úrodně a mírnil by třetí plochy nacionalismu.

Systém výběru knih, jak jsem se o něm zmínil, byl by lehce možný tím, že by v knihovně byly vyvěšeny nápadné seznamy účelně vybraných knih. Takové seznamy by byly vlastně dobrou reklamou a upozorňovaly by vojíny nesčetlé na vybrané autory. Myslím, že by se tento způsob nemínil s úspěchem.

Z těchto našich úvah je zřejmo, že účelem vojenské knihovny je dáti nesčetlým čtenářům elementární základy literární a umožniti jim tak, aby nahlédli aspoň trochu do duševního světa vlastního národa. Snažme se proto, aby vojín co možná nejvíce četl. Přečte-li každý voják 18 knih, bude to náš velký úspěch!

Abychom podporovali čtenářskou horlivost, snad bychom mohli dávat vojákům, kteří přečetli jistý počet knih, čestné nebo i věcné ceny, třeba diplom nebo knihu (Babičku, Malostranské povídky atd.) nebo i pochvalu v rozkaze. Nezapomínejme, že pochvala je sluncem v služební činnosti a že hřeje lidská srdce. Příklady pak táhnou, což už je stará zkušenost i Římanů.

Neméně významným úkolem vojenských knihoven jest, aby náš voják poznal naši vojenskou tradici a uvědomil si, že naše tradice je stará a slavná a že máme dosti historických momentů, které jsou poučením, že dokud jsme byli dobrými vojáky, náš stát vždy vzkvětal. Neukázali-li naši předkové vojenskou ctnost, hynuli jsme, až jsme došli k Bílé hoře. Z literatury odboje bude voják čerpat zdroje poučení a sebevědomí. Ona mu bude dobrou učitelkou a vychovatelkou, neboť mu bude velmi blízká a i přístupnější. Bude na něho působiti přímo a probudí v něm pocit hrdého vědomí, že přisahuje praporem a slouží u pluků, jež vyšly z tradice odboje. Bylo by ovšem neprozřetelné, kdybychom na vojné pěstovali jen a jen historismus.

I otázka sociální má své místo v naší výchově, neboť ona předsvědčí vojíny, že veškeré vrstvy národů mnozí společně národní statky a hodnoty a tak naučí vojíny pravému kamarádství a humanitě. Vojna sama a kasárny jsou prostředí, kde necítíme tolik sociál-

ních protiv a rozdílů. Vědomý výběr literatury (původních sociálních románů) jen tuto výchovnou stránku posílí.

Vojín, který pozná krásu a sílu literatury, který pozná v ní touhu a bolesti, radosti a strádání lidstva a jeho jedinců, který si uvědomí, že i on je velkým řetězem a pokračovatelem spojujícím zemřelé generace s novými, pocítí i sílu v život, pocítí nejen odhodlanost, ale i touhu zápasit s životem a tím posílí svou odolnost, neboť spojí svou životní zkušenost se zkušeností vyčtenou a bude různé životní názory a nárazy, jež se mu postaví do cesty, hodnotiti kriticky. Kritické individuum nepáše sebevraždy! Kniha mu bude útěchou, kniha mu bude silou a dá mu zapomínati, neboť jej přesvědčí, že i on má svůj úkol v životě určen a vymezen a že je zbabělé unikati a vyhýbatí se životu. Kniha bude jedním z mravních vlivů, jež jej budou posilovati a jež jej odvrátí a zachrání před alkoholismem a nerozumným životem, od kterýchžto dvou skutečností nebývá daleko k sebevraždě. Kniha dá mu klid a spokojenost a jak jsem již dříve řekl, i vědomí ceny a krásy života.

Kniha mu dá důvěru, jak o ní píše Emerson:

„Důvěřuj sám sobě. Každé srdce se chvěje touto ocelovou strunou. Přijmi místo, které božská prozřetelnost pro tebe zvolila, přijmi společnost současníků i řetězec událostí.“

Ano, je nutno podle Emersona svěřovati se duchu doby, nechouli se do kouta a postupovati proti chaosu a temnotám.

Kniha, jak jsme o ní mluvili, naučí vojína i sebekritice. On pozná svou samostatnost, ale i závislost na řádu světa a na zákonech státu, pozná odpovědnost ze svých slov i skutků, vždyť literatura jest obrazem nás samých, našich dobrých a stinných stránek.

Ale nejen krásná literatura bude předmětem četby vojínů. I literatura odborná, pojednávající o oborech a pracích řemeslníků, literatura hospodářská, technická, obchodní bude míti svůj cíl a účel právě tak hodnotný, jako odborné časopisy v čítárnách. Zde netřeba se obšírněji šířiti o výchově tohoto druhu, neboť důvody, prostředky a cíle jsou tytéž, jako ony, o nichž jsem pojednal v předcházející kapitole. Připomínám však opět, že v našich vojenských knihovnách kromě několika odborně vědeckých svazků z oboru historie a filosofie najdeme sotva odborné spisy, které by zajímaly naše hospodáře, rolníky, montéry a obchodníky. Vojenská knihovna musí přihlížeti k praktickému životu a povolání právě tak jako vojenská čítárna.

Rovněž literatura memoárová je velmi málo zastoupena a je-li přece zastoupena, je to jen literatura historická a politická. Chybí nám v knihovnách memoáry proslulých a známých bankérů, továrníků a obchodníků. Nám musí býti vždy ideálem, abychom měli v každém oboru řemesla aspoň několik desítek Batů a tak se stali jednou pány nejen doma, ale i v cizině. Dokud nemáme plně nadvládu hospodářskou, nejsme lidmi světovými. Proto nás musí i kniha hospodářsky povznést, a to hlavně naší nesamostatnou, utopistickou a po úřední kariéře toužící inteligenci. Potřebujeme dost a dost podnikavého ducha, je nám potřebí odvahy postaviti se na vlastní nohy a počítí od píky, ať v obchodě, řemesle nebo v průmyslu.

Velmi důležitý úkol připadá knihovnám i v tom, aby povznesly hygienické niveau obyvatelstva republiky. Hygiena je základem zdraví jednotlivce a tím i zdraví národa, neboť i ty nejprostší úkony hygienické mají pro lidské jednotlivce dalekosáhlý význam. Představme si, že na vojnu přicházejí občané, kteří doma poznali sotva tak základní požadavek hygieny, jako je čištění úst anebo větrání místností. O čistotě těla ani nechci se zmiňovati. A tito lidé by čtením populárně psaných hygienických knih anebo zdravotních spisů získávali velmi mnoho a přinesli by si tak do svých zaostalých dědin a domovů kus dobré a prospěšné kultury.

Konečně přicházím i k negramotným a tedy k těm, kteří se na vojně naučí čísti a psátí. I těm musí býti naše knihovna prospěšnou.

Leč základní znalosti čtení a psaní, kterých se jim na vojně dostane, nestačí v mnoha případech na to, aby se takový voják s odvahou dáti do čtení knih. Nemohli bychom i pro tyto vojny zařaditi do knihoven takové knížky, jaké dáváme našim nedospělým 7- až 9letým dětem? Trochu obrázků, nějaká povídka o slepičce a kohoutkovi, prosté veršiky, kratší pohádka, vždyť by to odpovídalo zcela prostému duchu negramotných vojáků. A tak by i oni měli radost.

A když již mluvíme o negramotných vojácích a o jejich výchově, musím se zmíniti i o jejich vyučování. Nedovedu si vysvětliti, proč je učíme čísti z českých slabikářů, když většina negramotných vojáků jsou Slovinci a Rusi? Češi tvoří nepatrné procento. Nebylo by záhodno užívatí slovenských slabikářů? Co má z učení takový voják, pocházející ze Slovenska nebo z Podkarpatské Rusi, když se učí česky psátí a slovensky mluví? I tato okolnost stojí za úvahu. Vyučování čtení podle slovenských slabikářů lze lehce uskutečniti a uspokojovalo by i slovenské veřejné mínění, jež bývá pro tuto okolnost velmi citlivé a silně na ni reaguje i tiskem.

Uvažujeme-li o vojenských knihovnách, musíme se též tázati, které knihy budou pro vojenské knihovny nevhodné. Budou to ty, jež nebudou vyhovovati základnímu požadavku vojenské výchovy, jejímž účelem je vychovati lid zdravě myslící a svůj stát milující. Budou to ty knihy, jež zesměšňují a mají v neuctě základní podmínku státní jistoty, zřízení vojenské, knihy, jejichž četba nepovznáší vědomí pro obranu státu a jež působí na široké vrstvy přitažlivě již proto, že hoví náladám, jež jsou vzbuzovány pudem sebezáchovy a jež podporují tak zv. ulejšťáctví. Z knihoven odstráňme i takové knihy, které mluví tendenčně o tom, jak za války světové „jsme bořili Rakousko“. Každá kniha, jejímž účelem je negace, defeatismus, i prvokřesťansky čestný i politicky rafinovaný, jež je schopna ubíjeti v čtenáři vznešenost pojmů sebeobětování, obrany a hrdinnosti, ta do vojenské knihovny nepatří.

Rovněž karikatura, pamflet, oděný třeba do nevinného kouzla humoru, je pro osvětovou výchovu vojenskou bez ceny a i zhoubný. Nemíníme tím však, abychom z vojenských knihoven odstraňovali díla, jež snad hodnotí válku altruisticky (Tolstého). Odstraňme jen taková, která agitačně a z důvodů neuměleckých a pseudoliterárních pojednávají o válce a obraně státu.

Obrana je čestná a vznešená, a to vědomí musí podporovati i vojenská knihovna.

Dokáže-li to, splní svůj velký úkol čestně a spojí pevnými pouty přání Kristovo s účinnou láskou k vlasti, kterážto láska jest obměnou prvokřesťanského sebeobětování, neboť je právě tak etickou ideou, jako je víra v jsoucnost boží.

Literatura: Dr. Tomáš Trnka: Hledám tajemství života. — Walt Whitman: Vyhledky demokracie. — R. W. Emerson: Essaye. — T. G. Masaryk: Sebevražda, Otázka sociální.

Vojenství u nás a v cizině.

X:

Literární práce rumunských důstojníků.

14. června m. r. vydalo rumunské ministerstvo armády toto nové nařízení týkající se vydávání literárních prací, vypracovaných důstojníky:

1. Důstojníci jakékoli hodnosti mohou psáti bez předchozího povolení jen do odborných vojenských listů, uznaných za takové listy ministerstvem armády. Za články v podobných listech publikované odpovídá dotčené ředitelství i s autorem.

Věškerá tělesa a služby mají vyjít co nejvíce vstříc administracím podobných listů a mohou důstojníkům, předplaceným na ten onen list, srážeti předplatné s jejich platů a zasílati je přímo příslušné administraci listu.

Vydání knih nebo brožur vojenského rázu, sepsaných některým důstojníkem, musí býti schváleno těmito instancemi:

- a) hlavním štábem, pokud běží o knihy, které mají všeobecný vojenský ráz,
- b) inspektoráty zbraní, co se týká děl, pojednávajících jen o určité zbraní,
- c) armádními sbory (ředitelstvími nebo službami), u nichž dotčený důstojník je zařazen, a to jde-li o knihy takové, které vyžadují schválení hlavního štábu nebo inspektorátu zbraní.

Povolení, udělená inspektoráty zbraní, ředitelstvími, službami a armádními sbory, musí býti oznámena hlavnímu štábu s uvedením stručného obsahu příslušného díla.

Autorům je přísně zakázáno rozváděti v takových pracích otázky rázu důvěrného nebo tajného.

K vydání knihy nebo brožury nevojenského rázu není potřebí zvláštního povolení; autor v tomto případě je odpověden ministerstvu armády, jen co se týká zachování všeobecných zásad, požadovaných od důstojnického stavu (obsah díla a p.). V podobných publikacích však nesmějí býti nikdy vedeny polemiky jakéhokoli rázu a rozváděny otázky politické.

Doporučování knih pro armádu činí na žádost autora jen hlavní štáb. Toto doporučení nesmí však býti otištěno v knize. Event. podpory na vydání díla uděluje výhradně ministerstvo armády na návrh hlavního štábu, a to jen jednou (při prvním vydání díla).

Reprodukovati předpisy, směrnice, instrukce, jakož i mapy vůbec za účelem obchodním je přísně zakázáno; to může se státi jen po předběžném povolení od hlavního štábu.